

Cestovní ruch a agroturistika

Tourism and farmland turnover

Zbyněk Kuna

Summary: International tourism have bacame during last century in developed countries a very important branch. Today there is one of the leading branch of the world economy. The grow of urban population in Europe influences increase number of people comming to farmhouse during their holidays (e.g. Austria, Ireland, Italy, etc.). This new trend will influence soon Czech countryside, too. Pieces of knowledge mentioned in the article result from the solution of the institutional research intention MSM 411100013 „Efficient integration of the Czech agrarian sector in frame of European structures – a presumption of permanent sustainable development.“

Anotace: Mezinárodní cestovní ruch se ve dvacátém století ve vyspělých zemích stal důležitým ekonomickým a sociologickým fenoménem a představuje dnes jedno z hlavních odvětví světového hospodářství. I s ohledem na měnící se sídelní strukturu se v posledním období v Evropě začíná prosazovat i tzv.agroturistika (např.Rakousko, Itálie, Irsko, atd.). Širší možnosti rozvoje agroturistiky (i v souvislosti s koncepcí multifunkčního zemědělství) se vstupem do Evropské unie otevřou i českému venkovu. Poznatky uváděné v článku vyplývají z řešení institucionálního výzkumného záměru MSM 411100013 „Efektivní integrace českého agrárního sektoru v rámci evropských agrárních struktur – předpoklad trvale udržitelného rozvoje.“

Key words: farmland turnover, tourism, EC, Czech Republic, multifunctional development of rural areas

Klíčová slova: agroturistika, cestovní ruch, Evropská unie, Česká republika, multifunkční rozvoj venkovských oblastí

Úvod

Ke změnám v sektorové struktuře světové ekonomiky a rychlému rozvoji přispívá zhruba od druhé poloviny 20.století nemalou měrou cestovní ruch. Jeho překotné rozšíření je důsledkem celé řady příčin, mimo jiné i mnohostranných efektů, které poskytuje.

Z hlediska ekonomického rozvoje je cestovní ruch oceňován především pro široké spektrum faktorů, jimiž působí na ekonomický růst účelným využíváním různých přírodních podmínek a krás, i historických a kulturních památek. Nelze přehlédnout ani vliv zprostředkovaný přes rozšiřování rozhledu a fyzickou a duševní regeneraci lidí, nehledě k možnostem navazování osobních kontaktů mezi lidmi, jež mohou následně vyústit i do různorodých profesionálních aktivit.

Ve vyspělých zemích se cestovní ruch stal důležitým ekonomickým a sociologickým fenoménem a představuje dnes jedno z hlavních odvětví světového hospodářství. I s ohledem na měnící se sídelní strukturu se v posledních desetiletích začíná prosazovat i tzv.agroturistika. Širší možnosti rozvoje agroturistiky – i v souvislosti s koncepcí multifunkčního zemědělství – se vstupem do Evropské unie otevřou i českému venkovu. Zároveň však nelze pomlčet ani o některých omezeních, jež rozvoj tohoto druhu podnikání u nás má.

Cíle a metody

Cílem práce je posouzení aktuálních výsledků mezinárodního cestovního ruchu včetně jejich pozadí. Ve druhé části se autor zaměřuje na agroturistiku s ambicemi stručně definovat možnosti, ale i omezení, jež tento druh podnikání v České republice má.

V práci byly v různé míře použity metody analýzy, syntézy a komparace. Číselné údaje pocházejí z databáze WTO.

Výsledky a diskuse

a) Mezinárodní cestovní ruch v roce 2001

Po úspěšném roce 2000, který byl cestovatelsky rekordní a kdy celosvětová zahraniční turistika meziročně vzrostla o 7,0% na 697,5 miliónu osob, rok 2001 přinesl pokles o 1,3% na 688,5 miliónu osob, přičemž průběžné údaje za prvních osm měsíců ještě signalizovaly nárůst o 2,8%. Menší zájem o cestování částečně korespondoval s nižšími tempy růstu světového hospodářství, zejména však – v závěru roku – byl vyvolán vypjatou situací v souvislosti s teroristickými útoky z 11. září na severovýchodním pobřeží USA. V následném období se prudce snížil zájem o leteckou dopravu (zejména do USA) a také o zimní koupání v arabských letoviscích jihozápadní Asie a severovýchodní Afriky.

Podíváme-li se podrobněji na poslední statistické údaje (tabulky č. 1 a č. 2), pak zjistíme značné regionální rozdíly. V komparaci s rokem 2000 v období září až prosinec však bylo v loňském roce dosaženo poklesu ve všech sledovaných regionech, nejvíce pak v oblasti Středního východu a v Severní Americe.

Z hlediska váhy jednotlivých regionů na celosvětové zahraniční turistice je patrná jednoznačná převaha Evropy s podílem 57,8%. Vysokou dynamiku v uplynulé dekádě zaznamenal cestovní ruch zejména ve východní Asii (s prioritním postavením Číny). V případě Středního východu (devítiprocentní průměrný nárůst počtu zahraničních návštěvníků v 90. letech) je nutné zohlednit, že výchozí situace s přihlédnutím k válečným konfliktům byla hluboko pod možnostmi regionu.

Tabulka č. 1: Mezinárodní cestovní ruch podle regionů (zahraniční příjezdy) v r. 2000

	Počet turistů v r. 2000 (mil.)	Nárůst v % (2000/1999)	Průměrný roční nárůst v období 1990-2000 (v %)
Svět celkem	697,5	7,0	4,3
Afrika	27,6	4,3	6,3
Amerika	128,3	5,0	3,3
- Severní Amerika	91,2	4,9	2,4
- Jižní Amerika	15,5	2,6	7,0
Střední východ	21,2	12,3	9,0
Jižní Asie	6,4	11,2	7,4
Východní Asie a Pacifik	110,6	14,3	7,3
Evropa	403,2	5,7	3,6

Pramen: WTO

Tabulka č. 2:: Mezinárodní cestovní ruch podle regionů (zahraniční příjezdy) v r. 2001

	Změna v r. 2001 ve srovnání s r. 2000 v % v období:			Počet turistů v r. 2001 (milióny)
	leden až srpen	září až prosinec	celý rok	
Svět celkem	2,8	-10,9	-1,3	688,5
Afrika	6,1	-3,5	3,2	28,5

Amerika	0,3	-24,0	-7,0	119,3
- Severní Amerika	-0,1	-27,0	-8,2	83,7
- Jižní Amerika	-2,2	-18,4	-7,1	14,4
Střední východ	0,3	-30,2	-8,8	19,4
Jižní Asie	1,2	-24,0	-6,4	6,0
Východní Asie a Pacifik	9,9	-10,3	3,8	114,9
Evropa	1,7	-6,2	-0,7	400,5

Pramen: WTO

Nejnavštěvovanější zemí světa zůstala i v roce 2001 Francie se 76,5 milióny příjezdy ze zahraničí, což zároveň reprezentuje podíl 11,1% na celosvětovém mezinárodním cestovním ruchu. Při výrazném propadu USA (o 12,6%) se na druhé místo dostala další již tradiční evropská turistická velmoc – Španělsko. Na 4.místě je Itálie. Přes nižší nárůst ve srovnání s předchozími lety si 5.místo upevnila Čína, což jen dokumentuje vzestup této země v mezinárodní turistice. Na dalších místech jsou Velká Británie, Rusko, Mexiko, Kanada a SRN.

Celkové příjmy z mezinárodního cestovního ruchu v roce 2000 dosáhly 475,8 miliard USD a v roce 2001, podle předběžných výsledků, 462,2 miliard USD.

Tabulka č.3: Mezinárodní cestovní ruch – země s nejvyššími počty zahraničních příjezdů

Pořadí	Stát	Počet turistů v r.2000 (mil.)	Změna v % (2001/2000)	Počet turistů v r.2001 (mil.)	Celosvětový podíl v % (2001)
1.	Francie	75,6	1,2	76,5	11,1
2.	Španělsko	47,9	3,4	49,5	7,2
3.	USA	50,9	-12,6	44,5	6,5
4.	Itálie	41,2	-5,0	39,1	5,7
5.	ČLR	31,2	6,2	33,2	4,8

Pramen: WTO

Pokud jde o budoucí vývoj, lze poukázat na to, že zájem o turistiku má svou kontinuitu. Část klientely však zřejmě změní směr své dovolené. V dlouhodobějším výhledu Světová turistická organizace (World Tourism Organization – WTO) očekává v roce 2010 v rámci zahraničního cestovního ruchu 1006,4 miliónu příjezdů a v roce 2020 již 1561,1 miliónu příjezdů. Nejdůležitější oblastí zůstane Evropa s podílem 52,4% v roce 2010, respektive 45,9% o deset let později.

Navzdory prognózám WTO, reálná situace je, bohužel, nepředvídatelná a další rozvoj zahraničního cestovního ruchu bude v prvé řadě záviset na mezinárodním politickém vývoji, zklidnění situace či naopak eskalaci napětí. Také vývoj světového hospodářství je určujícím faktorem a v tomto smyslu nelze výraznější oživení ekonomické aktivity v hlavních segmentech světového hospodářství očekávat dříve než v roce 2003. V dlouhodobějším rámci mohou cestovní ruch znatelně ovlivnit i klimatické změny, jejichž negativní působnost začínáme s rozpaky vnímat již dnes.

b) Agroturistika a ČR

Specifickou formou cestovního ruchu, jež se v posledních desetiletích uplatňuje v Evropě, je tzv.agroturistika. Přestože nemá (a ani mít nemůže) masový charakter, je vítaným příspěvkem k rozvoji venkovských regionů a zapadá i do evropské koncepce tzv.multifunkčního zemědělství.

Agroturistika se v Západní Evropě začala rozvíjet v období po 2.světové válce. Uvědomme si, že 50.léta byla obdobím prudké migrace venkovanů do měst. S růstem urbanizace tak

dochází k postupnému zpřetrhávání kořenů a zemědělské prostředí se pro ty, jenž nemají příbuzné na venkově, stává něčím nezvyklým, zajímavým... Rozvoj agroturistiky například v Rakousku, v severní Itálii, Francii, Slovinsku, Švýcarsku či Německu souvisel i s tím, že v členitém terénu alpského podhůří samotná zemědělská výroba k uživení rolnické rodiny zpravidla nestačí, zatímco malebnost krajiny, čistý vzduch, klidné prostředí a tradiční životní styl venkovanů byly vítaným kontrastem k uspěchanému a hlučnému životu lidí z velkoměst. Pečení chleba, výroba sýrů, spřádání vlny, tkaní, jízda na koni, sklizeň sena a mnoho dalších činností a ručních prací, jež byly na venkově běžné, mohou být pro městskou populaci nejen atraktivní, ale v některých případech snad i cestou „k sobě samému“. Na druhé straně zemědělec si provozováním agroturistiky doplňuje svůj příjem a zvyšuje životní úroveň rodiny.

V podmínkách České republiky však rozvoj agroturistiky bude narážet na určité „hendikepy“, které je nutné zmínit. Především farmaření u nás postrádá kontinuitu. V rámci někdejší kolektivizace byly rodinné farmy, vhodné pro agroturistiku, zničeny, a v restituci převedený majetek nebyl vrácen v původní podobě. Obyvatelé ČR neměli po dlouhá desetiletí příliš možností cestovat do zahraničí, a tak se u nás široce rozvinula v jiných zemích nezvyklá tradice chataření a chalupářství. Malé geografické vzdálenosti republiky a rozvinutý automobilismus podporují víkendovou vnitrostátní turistiku, zatímco absence moře a velehor zvyšuje atraktivitu zahraničních dovolených. Sídlní struktura České republiky s řadou poměrně blízkých městeček, někdejší socializace vesnice a budování střediskových obcí, hustá síť silnic a železnic a vcelku vyrovnaný rozvoj regionů způsobily, že český venkov vesměs již ztratil svou kulturní svébytnost.

I s ohledem na to, že u nás jen málokdo nemá příbuzné na venkově, bude domácí poptávka po agroturistice pravděpodobně jen minimální. Proto se domnívám, že rozvoj agroturistiky je nutné směřovat k zahraniční klientele, jež by zároveň byla schopna ocenit i svérázný (a v Západní Evropě neopakovaný) charakter našich podhorských oblastí či přetrvávající kulturní zvyky dejme tomu Slovácka. Orientace na zahraniční návštěvníky však musí být podpořena vysokou kvalitou služeb, znalostmi cizích jazyků a striktním dodržováním hygienických zásad. Na místě je i otázka propagace agroturistiky kupříkladu na zahraničních veletrzích cestovního ruchu, kde by ovšem aktivní roli měl převzít stát.

Spíše než na „klasickou“ agroturistiku, svázanou s rodinným hospodářstvím, lze však poukázat na drobné venkovské rekreační objekty (hotely, penziony) s menším kolektivem dvou či tří desítek hostů. Bohatý a fungující program s návštěvou místních přírodních krás i historických objektů a ukázky lidových tanců v krojích a starých řemesel jsou něčím, co by mělo uspět. Vědí to i v zahraničí – vždyť se již například v Pardubicích po zahájení civilního provozu na zdejším letišti objevili zástupci cestovních kanceláří z Nizozemska a Velké Británie se zájmem o oblast Českomoravské vrchoviny a Orlických hor. Nikoliv tedy (ve větším měřítku) zemědělské farmy, ale menší ubytovací zařízení s „rodinnou“ atmosférou v dosahu lesů, rybníků a s kolořitem venkovského prostředí, zemědělství a starých (obnovovaných) zvyků by mohly být určující při možné alespoň částečné diverzifikaci zahraničního cestovního ruchu v ČR, dnes jednostranně orientovaného na krátkodobé cesty do Prahy, návštěvu objektů ve správě UNESCO či léčebné lázeňské pobyty.

Závěr

Cestovní ruch během posledního půlstoletí zaznamenal výrazný vzestup a stal se důležitou součástí světového hospodářství. Přes citlivost k mezinárodně politickým a ekonomickým aspektům lze očekávat jeho další rozšíření, neboť se ve vyspělých zemích stal součástí životního stylu a kromě funkce rekreační má i nezanedbatelný vliv vzdělanostní.

Agroturistika je „subtilnější“ formou cestovního ruchu, oslovuje specifickou klientelu a nikdy nebude mít hromadný charakter. Přesto má značný význam a to jak pro zemědělce

(dodatečný příjem), tak i pro turisty (rozšíření obzoru, atd.). Éra kolektivizace a socializace vesnice značně omezila současné možnosti českých farmářů pokud jde o agroturistiku. Autor se domnívá, že při rozvoji venkovské turistiky lze hlavní potenciál spatřovat v menších ubytovacích zařízeních s programem částečně sestávajícím z prvků, spjatých se zemědělstvím (jízda na koni, ukázky tradičních řemesel, lidové veselice, znovu ožívající zvyky) a dále z návštěv historických objektů v okolí při využití přírodních krás země.

Literatura:

- (1) Kuna, Z.: Omezování růstových temp, in.: Aktuální problémy cestovního ruchu, Sborník příspěvků ze semináře DFJP Univerzity Pardubice, 27.11.2001, ISBN 80-7194-412-2, str.11 + CD.
- (2) The impact of the attacks in the United States on international tourism: An initial analysis, World Tourism Organization, Madrid, 2001
- (3) Tourism proves as a resilient and stable economic sector, News releases, World Tourism Organization, Madrid, June 2002.
- (4) Vaněček,D., Vaněček,P.: Agroturistika v ČR, in: Zborník vedeckých prác z konferencie MVD'98, sekcie Regionálny rozvoj a cestovný ruch, Tvorba a ochrana životného prostredia, SPU Nitra, 1998, str. 148-151, ISBN 80-7137-483-0.

(Poznámka: Poznatky uváděné v článku se vztahují k řešení institucionálního výzkumného záměru MSM 411100013.).

Kontaktní adresa: Ing.Zbyněk Kuna, Česká zemědělská univerzita, PEF, katedra zemědělské ekonomiky, Kamýcká 129, 165 21 Praha 6 – Suchbátka, E-mail: kuna@pef.czu.cz